

Sümei György

Tornyai János és a hódmezővásárhelyi művészcsoporthat

Kivételes alkalom, hogy Tornyai János festőművészről szinte egy időben két fontos kötet is megjelent, jelentős hiányokat pótolnak, illetve új szemlélettel irányt mutatnak a tárgykor – és az analóg jelenségek – későbbi kutatóinak. A tárgykor: Hódmezővásárhely képzőművészeti élete az első világháború előtti másfél évtizedben, és ennek meghatározó egyénisége, Tornyai János élete és művészete a levelezése tükrében.

A *hódmezővásárhelyi művészcsoporthat 1900–1914* (Könyvpont-L'Harmattan, Bp., 2015) című monografikus földolgozás a hódmezővásárhelyi születésű fiatal művészettörténész, Tóth Károly doktori értekezésének (megvédte 2013-ban, témavezetője: Tímár Árpád) a továbbfejlesztése, kibővítése. A szerzőnek egy pontatlanul meghatározott kérdéskörrel, hiányos definíciós hagyománnyal kellett szembenéznie, hiszen a város képzőművészetére, képzőművészeire az „alföldi festészet”, a „hódmezővásárhelyi művésztelep” és az „alföldi iskola” terminusokat egyaránt használták, anélkül, hogy bárki is tüzetesen megvizsgálta volna ezeknek a konkrét tartalmi vonatkozásait. A szerző az eseménytörténet alapos ismeretében, a korszak rokon jelenségeinek vizsgálata tanulságaként jut arra a fölismerésre, hogy nem művésztelep, és nem iskola, hanem egy sajátosan szervezett művészcsoporthat, számos helyspecifikus jellemzővel. Az egésznek motorja, programadó primus inter pares szerepű alkotója Tornyai János, aki szisztematikusan építkezve a saját alkotói munkásságában, a néprajzi/népművészeti anyaggyűjtésben (a városi múzeum fundamentumát gyűjti egybe) és a művészcsoporthat együvé szervezésében (közös kiállítások, csoportként való megmutatkozás, Művészek Majolika és Agyagipari Telepe) meghatározó szerepű. Építkezne, ha a kor szűkös körülményei és gúzsba kötő nehézségei nem ólomsúllyal nehezednének terveikre, a Hódmezővásárhelyt képzőművészeti központtá alakító elképzeléseikre. A szerző a művészcsoporthat tagjainak (Tornyai János, Endre Béla, Darvassy István, Kóródy Elemér, Pásztor János, Rubletzky Géza, Plohn József, Váradi Gyula) e korszakban született műveit, munkásságát monografikus részletezettséggel mutatja be. A művésztelepek, vidéki művészcsoporthatok elemző föltérképezését adja a korszak képzőművészeti intézményeinek, csoportszerveződéseinek mindig nemzetközi párhuzamok megmutatásával, s teszi ezt biztos elméleti tájékozottsággal, zökkenőmentes megfogalmazásban. A szakirodalom, a helyi és országos sajtó, a csoporttagok kiállításainak a jegyzéke és katalógusai okkal szerepelnek. A kötet legvégén a legfontosabb forrásokat, dokumentumokat is közli, s a korpuszban való tájékozódást fényképek, név- és helységnevmutatató segíti.

Tornyai János levelezése I–II. (sajtó alá rendezte: Kőszegfalvi Ferenc. Nap Kiadó, Bp., 2016) kötetek a legjelentősebb, korszakmeghatározó hódmezővásárhelyi festőművész, Tornyai János küzdelmes életébe, nehéz művészsorsába kalauzolnak. A korabeli vásárhelyi közeg nem mindig támogatta (pl. elutasított kérelmei), és lassan-lassan egyfajta keserűség, kiábrándultság határozta meg a magatartását szeretett szülővárosával szemben is: a szidva, gyűlölvé is ragaszkodni hozzá mindhalálig. Viszonyuk a festő 50 éves jubileumi kiállítása, a Tornyai Társaság megalakulása és évjáraadéka létesítések helyreállni látszott, ám az ígért műtermet a halála miatt már nem kaphatta meg. Tornyait házasságai, családi kötelékei hol magasra röpitik (pl. Kovács Mária festőként való fölfedezésében), máskor pedig a legapróbb, a legkicsinyesebb napi gondokkal való foglalkozásra kényszerítik. Tervei, művészeti kapcsolatai, képeldási (azaz megélhető) törekvései és a kortársairól kialakított, néha szélsőséges ítéletei alapján őt

vasakarátú, véleményét lehetőleg a szélső határokat feszegetve is főnntartani akaró, impulzív, erős habitusú egyéniségnek mutatják. Egyes kollégái, barátai iránti szeretete, segítőkészsége, jószívűsége példamutató. Pl. Nagy István festőbarátja érdekében a bajai személyes kapcsolatait ugyanúgy mozgósítja, mint a gyűjtőit és a kiállítási intézményeket.

A 936 levelet közlő kötetbe néhány következetlenség és pontatlanság is becsúszott. A Tornyaitól származó, és az őneki címzett levelekhez szervesen nem tartozók is bekerültek a gyűjteménybe (pl. Rudnay Gyula Gerő Ödönnek /97./, vagy Tornyainé Rózsi néni Geiger Mátyásnak: 463., 465., 467., 472., 474., 588. stb.). Ugyanakkor publikált darabok kimaradtak (pl. Gál Sándor festőművésznék 1932. okt. 26-án, lásd ezt: www.kurdijanosblogger.hu/2015/08/28/emlekezes-a-tanar-urra; Nagy Istvánnénak 1936. aug. 3. Forrás, 1979/12.). Kiolvasási bizonytalanságok és téves olvasatok is elő-előfordulnak (pl. „jó Béla” valójában: Joó Béla szentesi festőművész /200./; Rippl-Rónaival kapcsolatban Rómahegy és Róma-villa helyett tévesen: „Rózsahegy, Rózsa-villa” – 219.), valamint szöveggondozási és személynév-írási pontatlanságok. Mindezek szeplősitik ezt a nagy jelentékenyséű, Tornyai kapcsolati hálóját is pregnánsan megmutató levelezést, amely a festő élet- és művészetküzdelmébe vezető utunkon a legfontosabb kalauzunk lehet.

Tóth Károlynak a 20. századi hódmezővásárhelyi képzőművészet-történeti kutatásai, a hódmezővásárhelyi művészcsopotról kiadott tisztázó, fogalmakat helyretevő munkája alapja lehet a Tornyai János közlő, 150. születésnapjára (2019. jan. 18.) tervezett programoknak.

E számunkat nyomta és kötötte a Print 2000 Nyomda Kft.

print 2000

NYOMDA KFT. KECSKEMÉT

6000 Kecskemét, Nyomda u. 8.

Tel.: +36 76 501 240; Fax: +36 76 501 249

E-mail: info@print2000.hu

www.print2000.hu

Folyóiratunk megjelenítését az Emberi Erőforrások Minisztériuma és a Nemzeti Kulturális Alap támogatja.

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Nemzeti Kulturális Alap